

Landschap+
Erfgoed Utrecht

Het is jouw wereld

BELEIDSPLAN
2025-2028

Inhoud

HOOFDSTUK 1

Over ons > P3

HOOFDSTUK 2

Trends > P11

HOOFDSTUK 3

Prioriteiten > P15

HOOFDSTUK 4

Impact > P18

Bijlagen

Bijlage 1 - Overzicht samenwerkingspartners

Bijlage 2 - Stappenplan impact en Theory of Change

Bijlage 3 - Governance Code Cultuur

Bijlage 4 - Code Diversiteit en Inclusie

Bijlage 5 - Duurzaamheid

Bijlage 6 - Fair Practice Code

Bronnen

Colofon

Over Landschap Erfgoed Utrecht

1

Nieuwe ontwikkelingen op
ons vakgebied houden we
scherp in de gaten.

Landschap Erfgoed Utrecht maakt het landschap en erfgoed in de provincie Utrecht toegankelijk en beleefbaar voor iedereen. Letterlijk en figuurlijk. Om dit te bereiken werken we voor en met anderen. Professionals en vrijwilligers. Organisaties en groepen.

Landschap Erfgoed Utrecht is 18 jaar geleden ontstaan uit een fusie van het Erfgoedhuis Utrecht en het Landschapsbeheer Utrecht. In ons DNA zijn beide bloedgroepen vertegenwoordigd, wat uniek is in Nederland. Wel zien we steeds meer organisaties erfgoed en landschap combineren in een integrale aanpak. Dat past in de geest van de Omgevingswet en de daaruit voortkomende omgevingsvisies die een integrale benadering van de fysieke leefomgeving voorstaat.

Voorbeelden van zulke integrale projecten zijn de Klompenpaden, die wandelaars langs eeuwenoude cultuurlandschappen, UNESCO-werelderfgoed en unieke

natuurgebieden voeren. Een ander voorbeeld is Meet je linielandschap, waarbij we met hulp van vrijwilligers de historische aanplant en begroeiing op de forten uit de waterlinies in kaart brengen.

Voor docenten en leerlingen in het basisonderwijs maken we lesprogramma's. Jonge kinderen maken zo kennis met het erfgoed in de provincie Utrecht en alles wat daarbij komt kijken. Zoals het ontwikkelen van een kritische geest. We doen dat met wat er lokaal aan erfgoed en erfgoedverhalen voorhanden is en leggen zo de verbinding met lokale denkplaatsen, historische monumenten en buitenplaatsen.

Erfgoedcollecties toegankelijk maken

Erfgoedorganisaties als streekmusea, historische verenigingen en regionale archieven helpen we met de complexe taken die ze op hun pad tegenkomen. Hoe houd je rondleidingen boeiend voor schoolklassen? Hoe maak je erfgoedcollecties online toegankelijk? Hoe trek je überhaupt

meer bezoekers? En, *last but not least*, hoe trek je nieuwe vrijwilligers aan? Zonder gaat niet. Bij al dat soort vragen helpen en ondersteunen onze experts.

Nieuwe ontwikkelingen op ons vakgebied houden we scherp in de gaten. Die kennis delen we met onze achterban: de organisaties waarmee wij samenwerken. Dat kan in de vorm van persoonlijke adviesgesprekken, grootschalig netwerkevenementen als de Utrechtse Erfgoeddag of via cursussen, workshops en trainingen. Via meerdere websites¹ en sociale media-kanalen publiceren we *tutorials*, handleidingen en *whitepapers*, zoals de Rapportage Digitalisering Erfgoedcollecties² en de Natuurvisie Utrecht 2050³.

¹ [Landshaperfgoedutrecht.nl](https://landshaperfgoedutrecht.nl), erfgoedwijzermetdeklas.nl, klompenpaden.nl, utrechtsebuitenplaatsen.nl, utrechtaltijd.nl en verhaalvanutrecht.nl.

² Rapportage Eenmeting Digitalisering Erfgoedcollecties Utrecht (2022).

³ Een publicatie van de Oostbroekorganisaties: IVN Natuureducatie, Landschap Erfgoed Utrecht, Utrechts Landschap, Natuurmonumenten, NMIU en Staatsbosbeheer (2023). In 2024 is een addendum verschenen over natuur in en om de stad.

Het verhaal van Utrecht: iedereen een stem geven

Een van onze initiatieven betreft Het verhaal van Utrecht. In 2024 ondertekende Nederland het Verdrag van Faro. Het Verdrag van Faro erkent het recht van mensen om te participeren in het culturele erfgoed en benadrukt de rol van erfgoed in het bevorderen van democratie, sociale cohesie en duurzame ontwikkeling. Het verdrag pleit voor een breed begrip van erfgoed, waarbij de nadruk ligt op menselijke waarden, waardigheid en de betrokkenheid van gemeenschappen. Hiermee stimuleert het een inclusieve benadering van erfgoedbeheer en culturele diversiteit.

Het verhalenplatform [UtrechtAltijd](#) transformeren we met ingang van de nieuwe beleidsperiode in Het verhaal van Utrecht. Dit is een strategische stap ten gunste van het Utrechtse erfgoedveld, waarbij we vanuit de Faro-gedachte gemeenschappen uitnodigen om te participeren, de perspectieven te verbreden en ook een breder aanbod van erfgoed te faciliteren. Het verhaal van Utrecht is van en voor iedereen. De nieuwe website richten we met die gedachte in en we betrekken daarbij erfgoedgemeenschappen en -organisaties.

Voor de Utrechtse erfgoedorganisaties en -gemeenschappen is Het verhaal van Utrecht de plek om hun content aan het grote publiek te presenteren. Het is het startpunt voor iedereen die meer wil weten van de geschiedenis en het erfgoed in de provincie Utrecht.

Met de ombouw van het populaire UtrechtAltijd naar Het verhaal van Utrecht voeren we tegelijk een aantal aanbevelingen uit de Nationale Strategie Digitalisering. Aan de achterkant richten we de website zo in dat we onze erfgoedverhalen eenvoudig kunnen verrijken (koppelen) met andere waardevolle erfgoedbronnen, via een protocol dat Linked Open Data heet. Andersom stellen we onze erfgoedcontent beschikbaar aan iedereen die dit wil gebruiken.

Elk jaar trekt de website nu al zo'n 200.000 bezoekers.

Een andere vernieuwing waar we veel van verwachten is de invoering van een redactieraad, bestaande uit vertegenwoordigers van Utrechtse erfgoedorganisaties en -gemeenschappen. Ook gaan we werken met gasthoofdredacteurschappen van mensen van buiten onze organisatie. Zo halen we nieuwe perspectieven op het erfgoed in de provincie binnen.

Utrechtse musea, archieven en andere erfgoedorganisaties gaan we actief betrekken bij Het verhaal van Utrecht door regio's, erfgoedthema's en verhaallijnen te koppelen aan geschiedenistijdvakken en canonvensters om zo meer verhalen en perspectieven op het verleden te ontsluiten en online en offline bezoekers beter door te kunnen verwijzen.

Samen met zo'n 350 vrijwilligers en vele terreineigenaren zorgen we dat de Klompenpaden er goed verzorgd en onderhouden blijven.

Op de website vinden inwoners (en bezoekers) van de provincie het verhaal van Utrecht in al zijn verscheidenheid, onder redactie van Landschap Erfgoed Utrecht, maar in nauwe samenwerking met Utrechtse musea, archieven, monumenten, historische verenigingen en andere erfgoedgemeenschappen. Elk jaar trekt de website nu al zo'n 200.000 bezoekers. Met de naamsverandering en een nieuwe werkwijze denken wij nog veel meer mensen te kunnen trekken en nog veel meer inwoners kennis te laten maken met het erfgoed.

Klompenpaden: wandelen door Het verhaal van Utrecht

Er valt nog veel meer over ons werk te vertellen. Wandelaars in de provincie kennen ons van de Klompenpaden. Sinds de opening van het eerste Klompenpad in 2002 zijn er in

Utrecht 34 bijgekomen, waaronder 3 speciaal voor families en kinderen, de KlompenpadenKids. Samen met zo'n 350 vrijwilligers en 80 terreineigenaren zorgen we dat al deze Klompenpaden er goed verzorgd en onderhouden blijven. Uiteraard verliezen we de natuur niet uit het oog door in het broedseizoen delen van routes om te leiden. Dat is allemaal handwerk, waar veel vrijwilligershanden bij betrokken zijn.

De Klompenpaden zijn onverminderd populair. Alleen al in de provincie Utrecht genieten elk jaar zo'n 200.000 wandelaars van de natuur, het erfgoed en landschap langs de Klompenpaden. Paden die de wandelaar voeren langs unieke natuurgebieden, oude kastelen, landgoederen en UNESCO-werelderfgoed als de Neder-Germaanse Limes en de Hollandse Waterlinies. Erfgoed, natuur en landschap komen hier voortreffelijk samen.

Ook hier speelt veel van ons werk zich af achter de schermen. Onze professionals bijvoorbeeld sluiten de contracten af met boeren en andere landeigenaren over de financiële vergoeding voor het gebruik van hun land (agrarisch ondernemerschap) en nemen Utrechtse gemeenten zo veel werk uit handen.

Samen met onze partner Stichting Landschapsbeheer Gelderland zorgen we voor de bekendheid van de Klompenpad wandelingen. Het provinciale routebureau, het wandelknooppuntennetwerk en destiniemarketingorganisaties (dmo's) zijn daarin andere belangrijke samenwerkingspartners. En als het gaat over de streekverhalen en streekgeschiedenis die we via routefolders, Klompenpaden app en website verspreiden, werken we nauw samen met vrijwilligers van lokale historische verenigingen.

Beleven én behouden

Utrecht is qua natuur, landschap en erfgoed een van de meest afwisselende provincies van Nederland. Het toegankelijk en beleefbaar maken van al dit moois is een eervolle en dankbare opgave. Een klus die we alleen kunnen klaren door anderen erbij te betrekken: boeren van agrarische

collectieven, inwoners, gemeenten, provincie, particuliere grondbezitters, waterschappen, wetenschappers, bedrijven, non-profitorganisaties en heel veel vrijwilligers.

Beleven kan niet zonder behouden. In een onaantrekkelijk landschap is het slecht vertoeven. In een vervallen, afgesloten moment is het slecht genieten. En dat is een minstens zo belangrijke opgave voor onze medewerkers: zorgen dat het goed gaat met de natuur en het landschap en ervoor zorgen dat kwetsbaar erfgoed in goede staat verkeert. Daarvoor moet je op de hoogte zijn wat er speelt, een netwerk onderhouden, coalities en samenwerkingsverbanden aangaan, technologische ontwikkelingen op de voet volgen, enthousiastelingen aanspreken die willen meedoen en die ruchtbaarheid willen geven aan al dat moois.

Begeleiding groene vrijwilligers

Behoud en ontwikkeling van natuur en landschap is belangrijker dan ooit. Ze staan onder druk als gevolg van klimaatverandering en andere menselijke activiteit. Sinds de oprichting zijn de experts van Landschap Erfgoed Utrecht bezig met de verbetering van de landschapskwaliteit. Sinds jaar en dag ondersteunen we vrijwilligers en vrijwilligersgroepen die zich toeleggen op natuur- en landschapsbeheer (poelen, bomenknotten en bermenbeheer) en weidevogelbescherming (zie infographic).

Relatief nieuw zijn de vrijwilligers van 'Meet je landschap'. Na een korte opleiding brengen ze, gewapend met een tablet, het landschap in de provincie in kaart. Die gegevens worden vervolgens verzameld en geanalyseerd door onze

data-experts. Deze data stellen we ter beschikking aan beleidsmakers van provincie, gemeenten en andere organisaties die zo beter onderbouwde beleidskeuzes kunnen maken. 'Meet je landschap' geeft zo input voor het Utrechts Programma Landelijk Gebied (UPLG). Meten is weten.

Relatief nieuw zijn de vrijwilligers van 'Meet je landschap'. Na een korte opleiding brengen ze, gewapend met een tablet, het landschap in de provincie in kaart.

Kennis- en expertisecentrum

In 2027 viert Landschap Erfgoed Utrecht haar vijftigjarig bestaan⁴. Het is een vervreemdende ervaring om foto's, jaarverslagen, stencils en drukwerk door te bladeren uit de begintijd van onze organisatie. Op oude foto's zien we mannen en vrouwen met lange haren, baarden (mannen) en kleurige kledij die zo typerend is voor de jaren zeventig. Op kantoor zien we rolodexen (kaartenmolens), prikborden, typemachines en een enkele telefoon aan een draad.

Hoe anders is dat nu. Ons werk is veel kennisintensiever, meer datagedreven van aard geworden. Voor het relatie- en vrijwilligersmanagement gebruiken we bijvoorbeeld een *customer relation management-systeem* (CRM). Archeologische vondsten die bij het meldpunt archeologie binnenkomen, registreren we in het *Portable Antiquities of the Netherlands-platform* (PAN).

Naast de eigen vakinhoudelijke kennis, is ook (specialistische) kennis van andere vakgebieden en van nieuwe technologieën een vereiste. Denk aan de toepassing van GIS bij het monitoren van landschapskwaliteit of kennis van Linked Open Data-protocollen bij het toegankelijk maken van erfgoedcollecties. Ook privacywetgeving (AVG), regelgeving op het gebied van veilig werken (ARBO) en diversiteit en inclusie stellen steeds hogere eisen aan de kennis en kunde van medewerkers.

⁴ Gerekend vanaf de oprichting het Stichts Landschapsbeheer.

Het project 'Meet je landschap' laat zien dat technologische innovaties en ontwikkelingen een steeds prominentere rol spelen in het werk van onze professionals. Dat geldt voor natuur en landschap, maar ook voor erfgoed. Onze erfgoed-professionals adviseren in toenemende mate over digitale vraagstukken; ze organiseren datawerkplaatsen of zijn betrokken bij citizen science-projecten als Erfgoed Gezocht en Scars of War waar Lidar-technologie een rol speelt.

Omgevingswet

Meer en meer profileren we onszelf dan ook als een expertisecentrum, een kennisgedreven organisatie die adaptief en wendbaar is in een werkveld dat dynamischer en complexer wordt en dat volop in beweging is. Landschap Erfgoed Utrecht is daar natuurlijk niet uniek in. Op alle niveaus van de samenleving neemt de complexiteit van taken en opgaven toe. Denk in ons eigen werkveld aan de invoering van de Omgevingswet (2024).

De Omgevingswet is bedoeld om de regels voor de fysieke leefomgeving te vereenvoudigen en samen te brengen in één overzichtelijke wet. In de praktijk vraagt de Omgevingswet meer en meer om een integrale benadering van vraagstukken op het gebied van de fysieke leefomgeving. En daarmee verandert ook hier de rol van onze experts. Landschap Erfgoed Utrecht is een expertisecentrum voor landschap, erfgoed, erfgoededucatie en natuur.

ex·per·ti·se /eks·per·ti·zə/

zelfstandig naamwoord • de v • expertises
of expertisen Frans

1. deskundig onderzoek
2. scheepvaart onderzoek van schip en lading na schadevaring
3. verslag van een expertise (1)
4. deskundigheid
5. sport eerste dopingtest

ONZE EXPERTISES

Expertise verwijst naar een hoog niveau van kennis, vaardigheden en ervaring in een specifiek vakgebied. Dit omvat diepgaande kennis, de capaciteit om complexe problemen op te lossen, en het vermogen om anderen te adviseren op basis van deskundigheid. We geven hieronder een overzicht van de expertises die onze medewerkers in huis hebben.

EXPERTISES natuur en landschap

- Participatie en vrijwilligerswerk (natuur en landschap)
- Beleefbaar en toegankelijk maken van het landschap (Klompepad)
- Behoud en herstel soorten (biodiversiteit)
- Verbeteren landschapskwaliteit
- Strategie en ontwikkeling
- Cursussen, workshops en evenementen

EXPERTISES erfgoed

- Participatie en vrijwilligerswerk (erfgoed)
- Beleefbaar en toegankelijk maken van het erfgoed (Verhaal van Utrecht)
- Digitalisering en digitaal erfgoed
- Publieksarcheologie
- Strategie en ontwikkeling
- Netwerkondersteuning
- Cursussen, workshops en evenementen

EXPERTISES erfgoededucatie

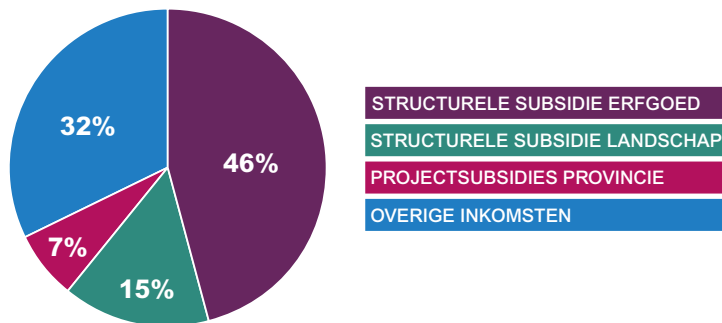
- Ontwikkelen lesprogramma's
- Strategie en ontwikkeling
- Netwerkondersteuning
- Cursussen, workshops en trainingen

EXPERTISES business development en partnerrelaties

- Netwerk partnerrelaties en fondsenwerving
- Productontwikkeling en innovatie
- Maatschappelijk verantwoord ondernemen

Figuur 1: Financieringsbronnen.

Partnerorganisatie provincie

Landschap Erfgoed Utrecht is een zogeheten 'partnerorganisatie' van de provincie Utrecht. Met onze projecten en activiteiten dragen we bij aan het bereiken van de provinciale ambities op het gebied van erfgoed, erfgoed-educatie en natuur & landschap.

Voor deze kerntaken ontvangt Landschap Erfgoed Utrecht jaarlijks een structurele subsidie (exploitatiesubsidie) voor een periode van vier jaar (61% van de begroting). De grondslag van deze subsidie is het programma Levend landschap, erfgoed en cultuur uit de Omgevingsvisie (2021).

Programma 6: Levend landschap, erfgoed en cultuur

6.1 Aantrekkelijke landschappen

6.2 Toegankelijke cultuur en waardevol erfgoed

De verkrijging van deze subsidie is aan strenge eisen onderworpen. Eraan ten grondslag liggen projectplannen, beleidsplannen en evaluaties. Verder zijn er verschillende overleg- en verantwoordingsmomenten zoals de jaarlijkse accountsverklaring en het bestuurlijk overleg met de gedeputeerden.

Verder is Landschap Erfgoed Utrecht, op een na, actief voor alle programma's uit de Omgevingsvisie. Ook zo dragen wij bij aan de verbetering van de fysieke leefomgeving van de provincie Utrecht. Maar liefst 39% van de begroting is bestemd voor projecten die niet onder programma 6 vallen. Daaronder vallen (eenmalige) projectsubsidies van de provincie, maar voor het merendeel (32%) gaat het om externe opdrachtgevers, donaties en bijdragen van maatschappelijke subsidiefondsen⁵.

Andere partners

Landschap Erfgoed Utrecht is een echte netwerkorganisatie. Ons netwerk binnen én buiten de provincie is onze grote kracht en omvat een belangrijk deel van ons dagelijks werk. Wij verbinden en voeden dit netwerk, maar het voedt ook ons met kennis en informatie, stelt ons in staat tijdig nieuwe trends en ontwikkelingen te signaleren, knelpunten te identificeren, partijen bij elkaar te brengen, te verbinden en zo gezamenlijk een grotere impact te maken op het gebied van natuur, landschap en erfgoed in de provincie Utrecht.

Door regelmatig contact met ons werkveld blijven daarnaast professionals, onderzoekers, vrijwilligers en andere

⁵ Voorbeelden zijn: de Pyramide van Austerlitz, het droogteonderzoek (Universiteit Utrecht), het vrijwilligersplatform (Mondriaanfonds), de Natuurvisie Utrecht 2050 (Nationale Postcode Loterij), het steunpunt digitalisering (Netwerk Digitaal Erfgoed/OCW), Erfgoed Gezocht (FCP, KF Heinfonds, RCE, Universiteit Leiden) en Scars of War (Elise Mathilde Fonds, Universiteit Leiden en vfonds).

Figuur 2: De zeven programma's van de Omgevingsvisie Utrecht 2021.

betrokkenen op de hoogte van de laatste ontwikkelingen en kunnen wij gezamenlijk inspelen op nieuwe uitdagingen en kansen binnen het vakgebied. In bijlage 1 geven we een volledig overzicht van de belangrijkste partners uit het netwerk van Landschap Erfgoed Utrecht.

Het is jouw wereld

Voor een organisatie als Landschap Erfgoed Utrecht die veel met de buitenwereld te maken heeft, is communicatie van levensbelang. Om te laten zien wat we doen, maar vooral ook om anderen uit te nodigen mee te doen⁶.

Sinds een jaar gebruiken wij in onze communicatieuitingen de slogan 'Het is jouw wereld'. Met deze slogan appelleren we aan het plezier dat mensen ondervinden van het erfgoed en het natuurschoon. Tegelijk doen we een beroep op de verantwoordelijkheid van iedereen om daaraan zelf actief bij te dragen. *Het is jouw wereld.*

⁶ Enkele cijfers: met onze websites trekken we zo'n 750.000 bezoekers. Op Facebook, Instagram en LinkedIn hebben we respectievelijk 20.000, 2.300 en 4.500 volgers. Op YouTube hebben we 250 abonnees en op TikTok zijn we met 5 volgers ook net begonnen.

2

Trends & ontwikkelingen

TREND 1

Klimaatcrisis

De klimaatcrisis is anno 2024 in z'n volle omvang zichtbaar. Het ene hitterecond na het andere sneuvelt, extreem weer neemt in frequentie en omvang toe. Winters worden zachter, zomers warmer. Er is geen ontkomen aan dat het klimaat in hoog tempo verandert, met grote gevolgen voor mens en natuur.

Over de gevolgen van klimaatverandering voor erfgoed woedt een stevig debat. Wat zijn bijvoorbeeld de effecten op archeologische bodemschatten? Is behoud 'in situ' nog wel aan te raden? Moet er niet veel meer opgegraven en onderzocht worden? Hoe zit het met de houten funderingen van monumenten? Is het behouden van al het monumentaal erfgoed in de toekomst nog wel haalbaar?

Ook immaterieel erfgoed wordt geraakt. Taferelen van ijspret en schaatsende mensen op de Vechtplassen worden steeds schaarser. In bredere zin zet klimaatverandering de wereld zoals wij die kennen onder druk en dat leidt tot crises en nieuwe vraagstukken. Leren over erfgoed en de geschiedenis verhoogt de weerbaarheid in dit soort situaties, net als het besef dat je onderdeel bent van een groter geheel je troost kan geven.

Het tegengaan van klimaatverandering gaat meer en meer samen met het verzachten van de gevolgen van klimaatverandering. Klimaatverandering verzwakt kwetsbare ecosystemen die door intensieve landbouw (stikstofuitstoot, gebruik pesticiden, methaandepositie) en andere economische menselijke activiteiten toch al onder druk staan. Deze klimaatcrisis komt met andere woorden bovenop andere ecologische crises (stikstof, verstedelijking, verontreiniging) en treft een reeds zwaar verzwakt ecosysteem.

Er is al veel beleid ontwikkeld - Europees, landelijk en provinciaal - om de natuur en het landschap te beschermen. In de komende beleidsperiode komt het aan op de concrete uitwerking en uitvoering van plannen, al is de financiering door recente politieke ontwikkelingen wat ongewis. Het Utrechts Programma Landelijk Gebied (UPLG) staat in de startblokken. Het is tijd voor de uitvoering. Daar gaat de komende tijd het accent op liggen en daar zijn onder andere veel vrijwilligers voor nodig.

Taferelen van ijspret en schaatsende mensen op de Vechtplassen worden steeds schaarser.

De klimaatcrisis is een complexe systeemcrisis. Dat geldt voor de oorzaken, de gevolgen én de oplossingen. Symptombestrijding helpt niet (meer), oplossingen moeten integraal en sectoroverstijgend worden aangepakt. Bij het ontwikkelen van projecten is het essentieel om ze integraal, in samenhang met andere gebiedsprocessen, te ontwikkelen. Voor Landschap Erfgoed Utrecht is de Natuurvisie Utrecht 2050 leidend bij wat er moet gebeuren de komende jaren.

TREND 2

Participatie, vrijwilligerswerk en toegankelijkheid

De bevolkingssamenstelling in de provincie Utrecht is aan het veranderen op drie niveaus: leeftijdsopbouw, verstedelijking en etnisch-cultureel. Allereerst neemt de gemiddelde leeftijd toe (vergrijzing), maar niet overal in gelijke mate. Jongere generaties trekken nog steeds naar de grotere steden in de provincie en voelen de lokroep van de grote stad. Vooral hoger opgeleide jongeren lijken zien een toekomst in de stad met z'n grote aanbod van culturele voorzieningen en vermaak.

Op het platteland zien we het omgekeerde. Dit heeft op termijn z'n effect op het aanbod van vrijwilligerswerk en het draagvlak voor culturele erfgoedvoorzieningen. Sporten, reizen, oppassen op de kleinkinderen, er is concurrentie om de tijd van de gepensioneerde medemens.

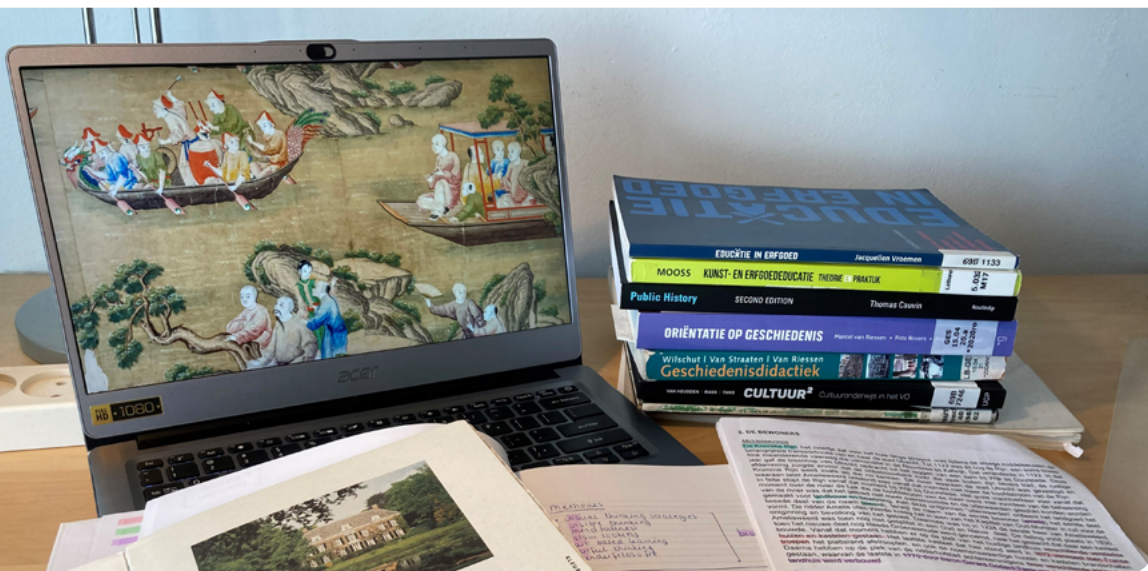
Ook de culturele achtergrond van de bevolking is veranderd. Meer dan 29 procent van de Utrechtse populatie is van niet-Nederlandse komaf of heeft z'n wortels elders liggen. Zolang we erfgoedverhalen blijven vertellen vanuit een eenzijdig perspectief op de geschiedenis, zullen bepaalde groepen Nederlanders zich niet gerepresenteerd of betrokken voelen en geen behoefte hebben 'mee te doen' in de 'gevestigde clubs'. Het is de komende beleidsperiode een uitdaging die netwerken beter in beeld te krijgen.

Hetzelfde geldt voor vrijwilligerswerk. Vanuit de samenleving en de overheid is er een roep en diepgevoelde wens om er voor alle inwoners te zijn en niet alleen voor de spreekwoordelijke hoogopgeleide witte man van middelbare leeftijd. In de cultuur- en erfgoedsector is het Verdrag van Faro een grote aanjager in dit streven naar meer diversiteit en inclusie, maar vooral ook in de opvatting van wat erfgoed is die meer van onderop komt en minder van bovenaf opgelegd wordt.

Het is voor alle instanties zoeken hoe om te gaan met deze paradigma zonder in de valkuil te stappen van bovenaf opleggen hoe het van onderaf vormgegeven moet worden. Het slechten van drempels gaat veel verder. Ook mensen met fysieke en mentale beperkingen moeten als volwaardig burger kunnen meedraaien in de samenleving, zonder onnodige belemmeringen. Als Landschap Erfgoed Utrecht zijn we er voor iedereen. Dat is ook de reden voor onze organisatie om de Code Diversiteit & Inclusie te onderschrijven (zie bijlage).

Demografische ontwikkelingen als migratie, vergrijzing en een veranderende bevolkingssamenstelling beïnvloeden m.a.w. de manier waarop wij participatie vormgeven. Dat kan gaan om het betrekken van het publiek bij ons werk (Het verhaal van Utrecht), invulling geven aan het Verdrag van Faro, maar het beïnvloedt ook hoe we het vrijwilligerswerk organiseren en andere organisaties hierin ondersteunen.

TREND 3

Digitale versnelling(en)

AI (artificiële intelligentie) is de nieuwste stap in de voortschrijdende opmars van digitale technologie in ons dagelijks leven. Met die technologie ontstaan naast nieuwe kansen ook gevaren. Die technologie creëert nieuwe mogelijkheden die we tot voor kort voor onmogelijk hielden.

Tegenover deze grootse toekomstvisioenen staat de alledaagse praktijk van niet of nauwelijks gedigitaliseerde erfgoedcollecties van streekmusea, archieven en historische verenigingen. Dat is een gemiste kans in een wereld waar online en offline meer en meer met elkaar verweven raken. Digitalisering kan een nieuwer, jonger en meer divers publiek trekken en uiteindelijk zorgen voor meer bereik en meer inkomsten.

Digitalisering schept kansen voor ondernemerschap, burgerschap en recreatie en toerisme. Maar ook kansen voor nieuwe citizen science-projecten zoals onze succesvolle projecten Erfgoed Gezocht en Scars of War. Via de computer speurden duizenden mensen actief mee naar grafheuvels, raatakkers en overblijfselen uit de Tweede Wereldoorlog en hielpen zo mee in een ongekend wetenschappelijk onderzoek. Ook bij landschapsinventarisaties en soortentellingen gaat AI een steeds grotere rol spelen. Denk aan de app Merlin Bird id die beter scoort op het herkennen van vogels dan de mens¹.

¹ <https://www.volkskrant.nl/kijkverder/v/2024/alles-maakt-geluid-maar-je-moet-het-wel-horen-hoe-ai-helpt-dieren-beter-in-kaart-te-brengen-v1057574/>

Ook als erfgoed- en landschapsorganisatie verzamelen we steeds meer data en nemen we ook steeds meer beslissingen gebaseerd op analyse van die data. We worden met andere woorden meer en meer een datagedreven organisatie. Dit moeten we op een of andere manier een plek geven in onze aanpak en manier van werken.

Digitalisering schept kansen voor ondernemerschap, burgerschap of recreatie en toerisme.

3

Onze prioriteiten

Wat betekenen de hiervoor beschreven trends en ontwikkelingen voor ons werk in de komende jaren? Welke activiteiten en projecten gaan wij ondernemen om gezien alle omstandigheden en uitdagingen onze organisatiedoelstellingen te bereiken? De concrete uitwerking van dit beleidsplan is te vinden op de website en in de jaarplannen die wij elk jaar actualiseren.

Op basis van onze doelstellingen, kennis en expertise, trends en de provinciale beleidsdoelstellingen zien wij dit als de vijf belangrijkste prioriteiten voor de komende vier jaar:

PRIORITEIT 1

De basiskwaliteit van het landschap en de natuur overeind houden

Een van de belangrijkste organisatiedoelen is het voorkomen dat de kwaliteit van de natuur en het landschap in de provincie nog verder achteruitgaat. In de nieuwe beleidssperiode zullen we projecten ontwikkelen die erop gericht zijn de hoogste nood te ledigen en verder verval te voorkomen.

PRIORITEIT 2

Duurzame oplossingen voor verbetering van natuur en landschap ontwikkelen

Als het gaat om het landschap en de natuur is het tegengaan van verdere achteruitgang niet genoeg. Er moet een langetermijnoplossing op tafel komen die de natuur in Utrecht weer een toekomst geeft.

PRIORITEIT 3

Iedereen betrekken bij Het verhaal van Utrecht

Aan de hand van Het verhaal van Utrecht willen we zoveel mogelijk inwoners kennis laten maken met de geschiedenis en het erfgoed in de provincie Utrecht, ongeacht kleur, leeftijd, geslacht, seksuele voorkeur, beperking, herkomst etc. We willen dat ze zich er onderdeel van voelen, dat ze zich gezien en gehoord voelen.

PRIORITEIT 4

Vrijwilligers mobiliseren

Een betere leefomgeving begint bij jezelf. Zonder vrijwilligers gebeurt er niets in de provincie Utrecht. Komende beleidsperiode werken we eraan om meer mensen te laten participeren met een zo breed mogelijke achtergrond. Veiligheid en deskundigheid zijn daarbij kernbegrippen.

PRIORITEIT 5

Invoeren van een duurzaam monitoringsysteem

Meten is weten. Door impactgericht te werken en onze activiteiten en projecten continu te monitoren weten we beter of we daadwerkelijk het verschil maken of juist moeten bijsturen. Het volgende hoofdstuk gaat dieper in op de achtergrond en doelstelling van het impactgericht werken.

Impact maken en impactgericht te werken

4

In de voorgaande hoofdstukken gaven we een kijkje achter de schermen van onze organisatie. In hoofdstuk 1 gingen we in vogelvlucht langs onze belangrijkste projecten en werkzaamheden die erop gericht zijn het landschap en erfgoed toegankelijk en beleefbaar te maken. We constateerden onder meer dat het werk van onze professionals steeds kennisintensiever is geworden. In hoofdstuk 2 noemden we de drie trends en ontwikkelingen die voor onze organisatie het meest relevant zijn: de klimaatcrisis, participatie, vrijwilligerswerk & toegankelijkheid en de digitale versnelling. In hoofdstuk 3 formuleerden wij, mede op basis van deze trends en ontwikkelingen, onze prioriteiten voor de komende beleidsperiode.

In dit hoofdstuk lichten wij toe welke tools ons ter beschikking staan om bij de uitvoering van onze werkzaamheden ook daadwerkelijk impact maken. Hoe verbinden wij inwoners met het landschap en erfgoed in hun nabije omgeving?

Vijf jaar geleden zijn we als organisatie begonnen met impactgericht werken volgens de Theory of Change. Dat is een methode om de effectiviteit (impact) van een organisatie in kaart te brengen en te monitoren. Onze ervaringen met impactgericht werken zijn en waren positief, al vraagt het wel iets van een organisatie. Medewerkers moeten een intensief scholingstraject doorlopen. Het inrichten van een monitoring-methode en het monitoren zelf kost tijd en volharding.

Het ontwikkelen van een Theory of Change (ToC) helpt een organisatie erachter te komen of hetgeen je doet, ook daadwerkelijk bijdraagt aan je missie en doelstellingen. Een ToC lees je van onder naar boven en als het goed is, zie je in een oogopslag hoe een organisatie werkt.

Het meten en monitoren van onze activiteiten gaat de komende beleidsperiode een nog grotere rol spelen in ons werk. Op de volgende pagina presenteren we een geactualiseerde Theory of Change die aangeeft hoe wij de komende beleidsperiode onze impact willen realiseren.

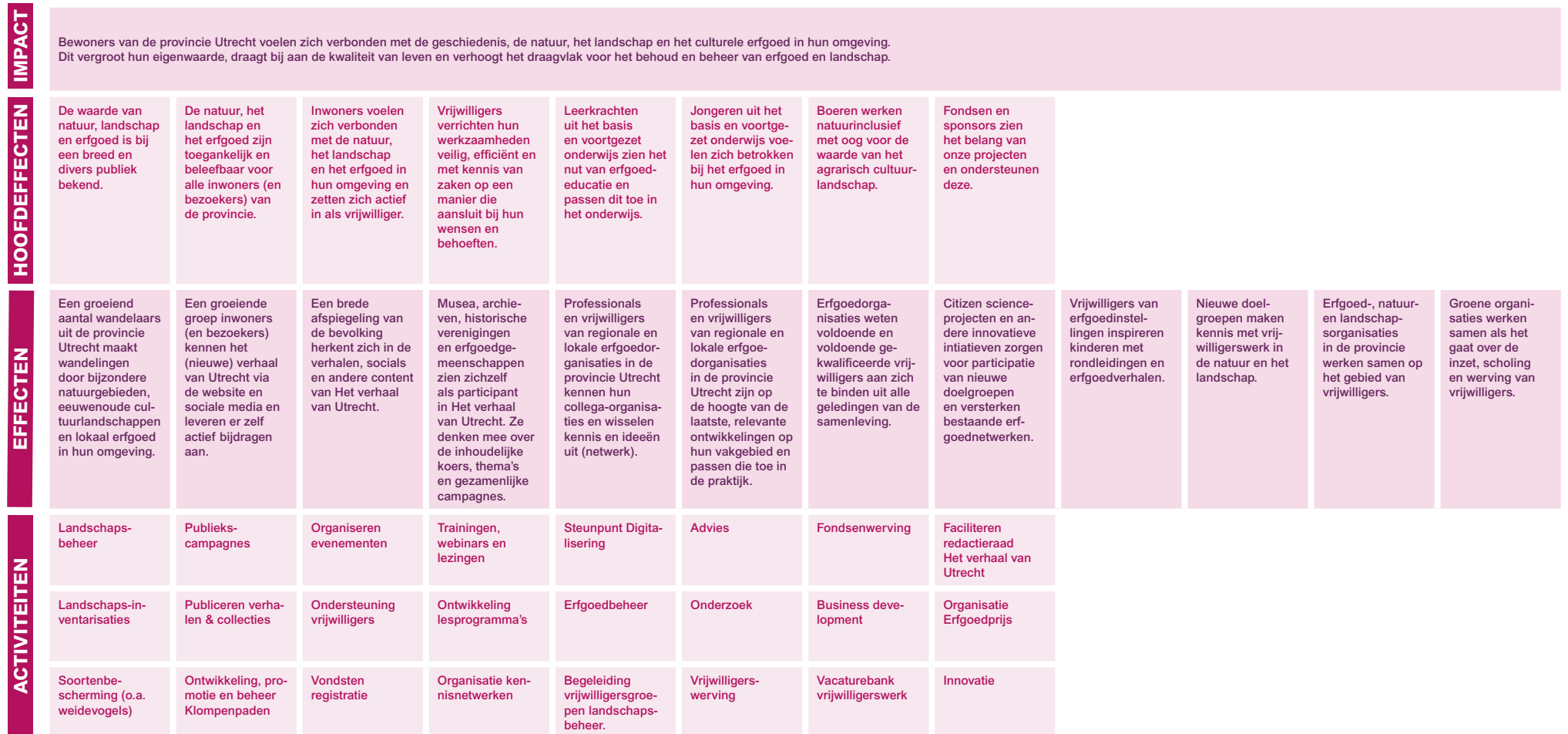
Nieuwe inzichten

In 2018 begonnen we met behulp van een extern organisatiebureau met het doorlichten van onze hoofdactiviteiten met behulp van de Theory of Change. We staken veel tijd en energie in het opzetten van zeven impactstudies waarbij we de effectiviteit van deze activiteiten op een wetenschappelijke manier vertaalden naar concrete onderzoeksvragen en onderzoeksmethoden¹. Ook bij de laatste zelfevaluatie (2023) hebben we twee uitgebreide impactstudies gedaan naar vrijwilligerswerk, waarvan een samen met IVN Natuur-educatie en Utrechts Landschap.

De uitgevoerde impactstudies leverden een schat aan nieuwe inzichten op waarmee we nog steeds ons voordeel doen. Ook geeft het impactgericht werken ons een gemeenschappelijke taal om te praten over de doelen en uitdagingen waar we als organisatie voor staan. Door vanuit de impact te kijken naar de effecten die we wilden bereiken, konden we met een frisse blik naar onze activiteiten van alledag kijken. En dat leidde soms tot het maken van andere keuzes. Het stappenplan in de bijlage beschrijft hoe dat in zijn werk gaat.

¹ De zeven impactstudies uit 2018 waren: 1. Erfgoednetwerk Historische Verenigingen; 2. Verhalenplatform UtrechtAltijd; 3. Erfgoededucatie; 4. Platform Utrechts Agrarisch Cultuurlandschap (PUAC); 5. Vrijwilligersgroepen landschapsbeheer; 6. Klompenpaden; en 7. Natuurwerkdag.

THEORY OF CHANGE LANDSCHAP ERFGOED UTRECHT

Probleemanalyse impactgericht werken

In het kader van het impactgericht werken hebben wij voor een werksessie met Utrechtse erfgoedorganisaties incl. de provincie Utrecht de volgende probleemanalyse opgesteld. De uitkomst van die analyse vormt een leidraad voor de manier waarop wij onze werkzaamheden in de komende beleidsperiode zullen verrichten.

Welk maatschappelijk probleem probeert jouw organisatie op te lossen?

Er is een groeiende vervreemding van bewoners in de provincie Utrecht ten opzichte van hun omgeving, inclusief de geschiedenis, het landschap en het culturele erfgoed. Dit leidt tot een afname van gemeenschapszin, kennis en betrokkenheid bij het behoud van erfgoed en landschap. Door deze kloof wordt niet alleen de culturele waarde van het erfgoed minder zichtbaar, maar wordt ook de levenskwaliteit van bewoners verminderd. Dit resulteert in een gebrek aan draagvlak en participatie in het behoud en beheer van deze waardevolle aspecten van de omgeving, wat op lange termijn kan leiden tot verlies van cultureel erfgoed, achteruitgang van het landschap en een verzwakking van de sociale cohesie.

Wat zijn naar jouw idee de oorzaken van dit probleem?

De vervreemding van bewoners van hun omgeving komt voort uit factoren zoals de snelle verstedelijking, technologische ontwikkelingen, natuurallesie en individualisering. Hierdoor ontstaat er minder bewustzijn

en waardering voor lokale geschiedenis, landschap en cultureel erfgoed. Daarnaast zorgen digitalisering en een drukke, moderne levensstijl ervoor dat bewoners minder fysiek betrokken zijn bij hun omgeving, wat leidt tot een afname van gemeenschapszin en verbondenheid.

Voor welke oorzaken denkt jouw organisatie een oplossing te kunnen bieden?

Landschap Erfgoed Utrecht kan bijdragen aan het herstel van de verbondenheid tussen bewoners en hun omgeving, en aan het versterken van gemeenschapszin en draagvlak voor het behoud van het landschap en erfgoed. Dat doen wij door bewoners actief te betrekken bij het culturele erfgoed en landschap in hun omgeving, zowel fysiek als digitaal. Dit gebeurt door het vergroten van kennis en toegankelijkheid, en het bevorderen van beleving en participatie.

Impact van Landschap Erfgoed Utrecht

Naast de hierboven beschreven probleemanalyse hebben we ook breder geanalyseerd aan welke beoogde maatschappelijke verandering onze organisatie beoogt bij te dragen.

Wat is de beoogde maatschappelijke verandering waaraan jouw organisatie of project bijdraagt?

Bewoners van de provincie Utrecht voelen zich verbon-

den met de geschiedenis, natuur, het landschap en het culturele erfgoed in hun omgeving. Dit draagt bij aan sociale waarden zoals gemeenschapszin en vergroot kennis en toegankelijkheid, evenals de digitale en fysieke beleving en betrokkenheid. Daarnaast verbetert dit de kwaliteit van leven en wordt het draagvlak voor en de participatie aan het behoud, beheer en beleving van landschap en erfgoed verhoogd.

Hoe ziet de wereld eruit als jouw organisatie of project niet langer nodig is?

Als de organisatie niet langer nodig is, voelen de bewoners van de provincie Utrecht zich sterk verbonden met hun geschiedenis, natuur, landschap en cultureel erfgoed. Er is een levendige gemeenschapszin, waarbij mensen actief deelnemen aan het behoud, beheer en beleving van hun omgeving. Het erfgoed en landschap zijn breed toegankelijk en worden zowel fysiek als digitaal intensief beleefd en gewaardeerd. De betrokkenheid bij de natuur en het lokale erfgoed is vanzelfsprekend en duurzaam verankerd in de samenleving, wat de kwaliteit van leven en de zorg voor het landschap blijvend versterkt.

Wat is precies de verandering waarvoor jouw organisatie of project verantwoordelijkheid kan nemen

De verandering waarvoor de organisatie verantwoordelijkheid kan nemen, is het vergroten van de betrokkenheid en verbondenheid van bewoners met de natuur, het landschap, de geschiedenis en het cultureel erfgoed van hun omgeving.

Werksessie 5 september 2024.

Bijlagen

BIJLAGE 1

Partners

Landschap Erfgoed Utrecht werkt samen met een grote variëteit aan partners. In deze bijlage een overzicht.

Agrarische collectieven

Agrarische collectieven spelen een cruciale rol bij de groen-blauwe dooradering van het buitengebied en de bescherming van weidevogels.

ArcheoHotspots

De Utrechtse ArcheoHotspots brengen het grote publiek in contact komen met archeologie. LEU helpt de hotspots met de opzet en programmering en ondersteunt de vrijwilligers met kennis en opleiding.

AWN Nederlandse Archeologievereniging

De Nederlandse archeologievereniging is de slagader van activiteiten op het gebied van archeologie. LEU onderhoudt nauwe contacten met de landelijke AWN en lokale werkgroepen, deelt kennis en ervaring, ondersteunt en adviseert.

Archieven

De archieven in de provincie Utrecht bewaren een schat aan bronnen en informatie over de lokale geschiedenis. LEU werkt samen met de archieven aan o.a. digitalisering, vrijwilligersinzet en publieksbereik.

Bedrijfspartners

Een aantal – met name Utrechtse – bedrijven heeft zich verbonden aan LEU. De bedrijven vinden maatschappelijk ondernemen, natuur, duurzaamheid en het vergroten van de biodiversiteit belangrijk en ondersteunen de organisatie in het algemeen of projecten specifiek.

Andersson Elffers Felix
Bar le Duc
Dechra
Draads
Fujitsu
Gamma Maarssen
Kas accountants
KWS
Lasaulec
Odido
Pouw vervoer
Public Matters
Rabobank
Sazas
Schulp vruchtensappen
SC Johnson
Sharp
Smart Connections
Sopra Steria (voorheen Ordina)

Castellum Hoge Woerd

LEU werkt samen met museum Castellum Hoge Woerd om archeologie dichterbij het grote publiek te brengen. In dit museum in Utrecht werkt LEU mee aan de ArcheoHotspot, publieksbereik en het archeologisch spreekuur.

Constructing the Limes

Dit project van Universiteit Utrecht onderzoekt hoe grenzen in de oudheid functioneerden en nu nog van invloed zijn. LEU ondersteunt dit project, bijvoorbeeld met registratie van oude collecties in PAN.

DDA Nederlandse vereniging voor metaaldetectie

LEU werkt samen met de belangenvereniging voor metaaldetectiezoekers om te stimuleren dat meer zoekers hun

vondsten melden én registreren zodat er meer kennis komt over het verleden van Utrecht.

De Nederlandsche Bank

LEU werkt samen met De Nederlandsche Bank m.b.t. NUMIS en PAN voor het determineren en documenteren van munten en munt gerelateerde objecten.

Erfgoed Jong

Erfgoed Jong is een onafhankelijk landelijk netwerk van jongeren tussen 16 en 30 jaar met interesse in én een mening over erfgoed. LEU geeft Erfgoed Jong een podium op haar evenementen zoals de Utrechtse Erfgoeddag.

Erfgoedvrijwilliger.nl

Erfgoedvrijwilliger.nl zet zich in voor een toekomstbestendige, vitale erfgoedsector waarbij vrijwilligers onmisbaar zijn. LEU is als provinciale organisatie betrokken bij het ontwikkelen en delen van kennis en informatie met andere provinciale organisaties en met erfgoedvrijwilligers.

Fondsen

LEU weet waar mogelijkheden zijn voor financiering en informeert Utrechtse erfgoedorganisaties hierover. Voor diverse eigen projecten vraagt LEU steun bij fondsen als het K.F. Hein Fonds, Oranje Fonds, Cultuurfonds, het Fonds voor Cultuurparticipatie en de Nationale Postcode Loterij (zie verderop).

Forten van de Hollandse Waterlinies

De Hollandse Waterlinies zijn uitgeroepen tot UNESCO-werelderfgoed en maken onderdeel uit van de provinciale erfgoedinfrastructuur. Op diverse manieren werkt LEU hiermee samen, zoals via educatieve familiespeurtochten, publieksbereik, Meet het linielandschap etc.

Gemeenten

De provincie Utrecht telt in totaal 26 gemeenten. Gemeenten zijn voor diverse projecten een belangrijke partner: Klompenpaden, natuur- en landschapsprojecten, archeologieprojecten, educatie, publieksbereik, etc.

Geopark Heuvelrug Gooi en Vecht

Het Geopark is een burgerinitiatief dat zich inzet voor aardkundige locaties/gebieden in combinatie met natuur, landschap, erfgoed, cultuurhistorie, educatie en recreatie/toerisme. LEU werkt met het Geopark vooral samen m.b.t. het publieksbereik en heeft daartoe zitting in de maatschappelijke adviesraad.

Het Utrechts Archief

Het Utrechts Archief beheert een rijke collectie over de geschiedenis van stad en provincie Utrecht. Met ruim 30 kilometer archieven, beelddocumenten en 73.000 publicaties vormt het archief een kenniscentrum voor de historie van Utrecht. Het Utrechts Archief is samenwerkingspartner van LEU en onderdeel van het Verhaal van Utrecht.

Historische verenigingen

Het erfgoed van de provincie Utrecht is onlosmakelijk verbonden met de lokale geschiedenis. Historische verenigingen zijn experts op dit gebied. In de provincie Utrecht zijn meer dan 50 historische verenigingen actief met zo'n 24.000 leden. LEU werkt met de verenigingen samen en ondersteunt hen op allerlei gebieden.

IVN Natuureducatie

Met onze partner IVN werken we onder meer samen aan projecten als Groen aan de Buurt. IVN is ook een partner in het Oostbroekoverleg en neemt deel aan gezamenlijke organisatie lezingen.

Kastelen en buitenplaatsen

Geen provincie telt zoveel kastelen en buitenplaatsen als Utrecht. De exploitatie en het onderhoud hiervan is een kwetsbare opgave. Vrijwilligers zorgen voor onderhoud, landschaps- en tuinbeheer en bemensing van bijvoorbeeld kasteelmusea is onmisbaar.

LEU ondersteunt de vrijwilligers en -groepen die actief zijn op de kastelen en buitenplaatsen. LEU zet zich in voor publieksbereik van deze belangrijke locaties via Het Verhaal van Utrecht en de website utrechtsebuitenplaatsen.nl aandacht aan kastelen en buitenplaatsen.

Kunst Centraal

LEU ontwikkelt in samenwerking met Kunst Centraal erfgoededucatieprojecten voor Cultuureducatie met Kwaliteit en het Cultuurprogramma voor 240 scholen en circa 44.000 leerlingen in de provincie Utrecht.

LandschappenNL

LEU is aangesloten bij het samenwerkingsverband LandschappenNL dat de belangen van de provinciale Landschappen en de provinciale stichtingen Landschapsbeheer behartigt op provinciaal en nationaal niveau.

Landelijk Contact van Museumconsulenten

Landelijk Contact van Museumconsulenten ondersteunt de musea in Nederland. LEU maakt hier onderdeel van uit en binnen dit netwerk wordt kennis en ervaring uitgewisseld. LCM maakt onderdeel uit van OPEN.

Landelijk vakoverleg Erfgoededucatie

In dit landelijk netwerk worden kennis, ervaringen en ideeën uitgewisseld op het vakgebied van erfgoededucatie.

Landschapsbeheer Gelderland

Stichting Landschapsbeheer Gelderland (SLG) wil het landschap in de provincie Gelderland behouden en herstellen. LEU werkt samen met SLG aan de ontwikkeling van Klompenpaden. Samen met SLG beheren we de klompenpadenwebsite en klompenpadenapp.

Van Hall Larenstein/HAS green academy (Den Bosch)

Contacten beroepsonderwijs over zowel stage, afstudeerprojecten als het opzetten van gezamenlijk projecten met andere kennisinstituten zoals Planbureau voor de Leefomgeving.

Lokale cultuureducatie partners

Met diverse cultuurpartners werkt LEU samen op het gebied van cultuureducatie, zoals Kuvo, Neos, Idea Soest, etc.

Lokale media

De lokale media zijn belangrijke kanalen om boodschappen te verspreiden. Rond vrijwilligerswerk, projecten voor natuur en landschap en evenementen.

MooiSticht

LEU werkt onder meer in het Platform Utrechtse Buitenplaatsen nauw samen met MooiSticht, een Utrechtse non-profit instelling die de Utrechtse gemeenten ondersteunt en adviezen geeft op onder meer het gebied van ruimtelijke kwaliteit.

Musea

Van oudsher ondersteunt LEU de stads-, streek- en kasteelmusea in de provincie Utrecht. Bijvoorbeeld op het gebied van digitalisering, veiligheid, collectiebeheer, vrijwilligers, publieksbereik/Verhaal van Utrecht.

Nationale Archeologiedagen

LEU stimuleert Utrechtse erfgoedorganisaties en gemeenten om deel te nemen aan de jaarlijkse Nationale Archeologiedagen. Daarnaast brengt LEU dit event onder de aandacht van het grote publiek.

Natuur- en landschapsorganisaties

(Oostbroekorganisaties)

LEU heeft samenwerkings- en sparringpartner als IVN, NMU, Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer en Utrechts Landschap. Samen met deze organisaties worden projecten uitgevoerd voor het landschap en natuur.

Nationaal Park Utrechtse Heuvelrug

De Stichting Nationaal Park Utrechtse Heuvelrug is de motor van het Nationaal Park. De stichting bundelt de krachten van de samenwerking en zorgt zo voor een gezonde toekomst voor natuur, landschap en erfgoed op en rond de Utrechtse Heuvelrug. LEU onderhoudt nauw contact met deze belangrijke gebiedspartner en deelt kennis t.b.v. bijvoorbeeld de Heuvelrugmonitor. Ook wordt nauw samengewerkt op het gebied van publieksbereik.

Nationale Postcode Loterij

Met de steun van de Nationale Postcode Loterij en de mensen die hierin meespelen, ontwikkelt LEU projecten voor het behouden en beheren van het Nederlandse cultuurlandschap. De bijdragen ontvangt LEU jaarlijks via koepelorganisatie LandschappenNL.

Natuur en Milieufederatie Utrecht (NMU)

Natuur en Milieufederatie Utrecht (NMU) werkt aan een provincie waar mensen duurzaam kunnen wonen, werken en recreëren. Samen met NMU organiseren we uitdeelacties voor bomen maar zijn ook partner in het kennisnetwerk kleine landschapselementen en Duurzame Landbouw met Natuur.

Natuurmonumenten

Natuurmonumenten is een Nederlandse organisatie die natuurgebieden beschermt, beheert en toegankelijk maakt voor recreatie en behoud van biodiversiteit.

Nederland Monumentenland

Stichting Nederland Monumentenland zet zich in voor het verbinden van monumenten met het dagelijks leven van alle Nederlanders. LEU helpt bij communicatie over de Open Monumentendag en werkt samen m.b.t. de nationale Erfgoedvrijwilligersprijs, etc.

Nederlandse Limes Samenwerking (NLS)

De Neder-Germaanse Limes is uitgeroepen tot UNESCO-werelderfgoed en maakt onderdeel uit van de provinciale erfgoedinfrastructuur. De NLS is een samenwerking tussen de provincies Zuid-Holland, Utrecht en Gelderland die zorgdraagt voor het beheer, behoud en beleving van de Neder-Germaanse Limes. LEU zet zich in voor het publieksbereik, de beleving en educatie en stimuleert en ondersteunt netwerkwijs Utrechtse organisaties, limes-locaties en vrijwilligers hierbij.

Netwerk Digitaal Erfgoed (NDE)

Het Netwerk Digitaal Erfgoed bevordert samenwerking tussen erfgoedinstellingen in Nederland, waaronder met Landschap Erfgoed Utrecht, om digitaal erfgoed duurzaam toegankelijk en bruikbaar te maken.

Opleidingsinstituten

Voor verschillende projecten en activiteiten werk LEU samen met Universiteit Utrecht, Hogeschool Utrecht, Marnix Academie, Reinwardt Academie, Vrije Universiteit, Saxion Hogeschool, Universiteit Leiden, Van Hall Larenstein en Rijksuniversiteit Groningen.

Oud Utrecht

Oud Utrecht is een historische vereniging die zich inzet voor het behoud, onderzoek en de bevordering van kennis over het erfgoed en de geschiedenis van de stad en provincie Utrecht. De vereniging organiseert activiteiten, publiceert boeken en tijdschriften, en stimuleert bewustwording van de lokale geschiedenis.

Overleg Provinciale Erfgoedinstellingen (OPEN)

OPEN is de stichting en het overlegorgaan van alle provinciale erfgoedinstellingen in Nederland. Ook LEU is in dit landelijk overleg vertegenwoordigd.

Platform Kleine Landschapselementen

Om kleine landschapselementen te helpen behouden, werkt LEU samen in het platform dat bestaat uit 25 partijen waaronder 19 Utrechtse gemeenten, waterschappen, agrarische collectieven, UPG en de provincie Utrecht.

Platform Utrechtse Buitenplaatsen (PUB)

Dit platform zet zich in voor de duurzame instandhouding van de Utrechtse buitenplaatsen en kastelen. In dit platform zijn particuliere eigenaren vertegenwoordigd evenals diverse koepel- en erfgoedorganisaties. In de nieuwe beleidsperiode is LEU agenda lid, onder meer m.b.t. draagvlak en publieksbereik.

Portable Antiquities of the Netherlands (PAN)

PAN is zowel een platform als een database/website. In deze digitale database worden particulieren vondsten en collecties geregistreerd en opengesteld voor het grote publiek. Het Meldpunt Archeologie Utrecht – dat LEU namens de provincie Utrecht bemenst – werkt in participatie samen met PAN en vinders om vondsten en collecties te onderzoeken, determineren, fotograferen en registreren.

Provincie Utrecht

Landschap Erfgoed Utrecht is partnerinstelling van de provincie Utrecht. LEU levert een bijdrage aan het behoud, beheer en beleving van de natuur, het landschap en het erfgoed.

Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE)

De Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) is een Nederlandse overheidsinstantie die zich bezighoudt met het beschermen en beheren van cultureel erfgoed.

RTV Utrecht

RTV Utrecht is de regionale omroep voor de stad en provincie Utrecht, die nieuws, actualiteiten en culturele programma's uitzendt via radio, televisie en online platforms. De omroep richt zich op het informeren en verbinden van inwoners door lokale verhalen en evenementen te belichten. RTV Utrecht speelt een belangrijke rol in het behoud en de verspreiding van regionaal erfgoed en cultuur.

Scholen

Vooraf vanuit het werk voor erfgoededucatie staat LEU i.s.m. Kunst Centraal in contact met 240 scholen in het primair onderwijs en daarnaast met scholen in het voortgezet onderwijs.

Staatsbosbeheer

Staatsbosbeheer beheert en beschermt diverse natuurgebieden in de provincie Utrecht, zoals de Utrechtse Heuvelrug en het Loetbos. De organisatie zorgt voor het behoud van biodiversiteit, biedt recreatiemogelijkheden en werkt aan duurzaam landgebruik in deze regio. Staatsbosbeheer speelt een cruciale rol in het beheren en toegankelijk maken van de Utrechtse natuur voor inwoners en bezoekers.

Routebureau

Het Utrechtse Routebureau is het centrale aanspreekpunt voor organisaties die met recreatieve routes en routenetwerken te maken hebben en daarmee toerisme en gezondheid stimuleren.

STAMU

Het Steunpunt Archeologie en Monumenten Utrecht (STAMU) ondersteunt gemeenten in de provincie Utrecht op het gebied van hun wettelijke taken ten aanzien van ruimtelijk erfgoed. Het steunpunt geeft advies en informatie en biedt de gemeenten een platform voor het bevorderen en uitwisselen van kennis op het gebied van cultureel erfgoed.

Universiteit Utrecht

Universiteit Utrecht is een zeer gewaardeerd partner van Landschap Erfgoed Utrecht. Beide werken samen in bijvoorbeeld Utrecht Time Machine, erfgoededucatie, het droogteonderzoek, Constructing the Limes en de Utrechtse Erfgoeddag.

Utrechts Landschap

Utrechts Landschap ontwikkelt, beschermt en beheert natuur en erfgoed dicht bij huis.

Visit Utrecht Region

Visit Utrecht Region (VUR) zet de regio Utrecht internationaal in de etalage! Met banen voor meer dan 45.000 personen is de toeristische sector goed voor 1 op de 15 banen in de provincie Utrecht.

Vogelbescherming Nederland

Samen met LandschappenNL, Vogelbescherming werken we samen in het project Groene Bondgenoten om te werken aan de basiskwaliteit natuur. Voor dit project ontwikkelen we monitoringstool om de landschapskwaliteit in beeld te brengen.

Stappenplan impact en Theory of Change opstellen

Hoe gaat het formuleren van een impact en Theory of Change in z'n werk? Hieronder staat een stappenplan.

Stap 1 - Impact formuleren

De eerste stap is het formuleren van de impact die je als organisatie beoogt. Iedereen in de organisatie is hierbij betrokken.

Na verschillende training- en werksessies kwamen we tot de volgende eensluidende omschrijving:

IMPACT

Bewoners van de provincie Utrecht voelen zich verbonden met de geschiedenis, het landschap en het culturele erfgoed in hun omgeving. Dit vergroot hun eigenwaarde, draagt bij aan de kwaliteit van leven en verhoogt het draagvlak voor het behoud en beheer van erfgoed en landschap.

Stap 2 - Theory of Change opstellen

De volgende stap is het opstellen van een Theory of Change. Welke effecten wil je bereiken met je activiteiten? Leiden de activiteiten tot de beoogde effecten? Of zijn er andere activiteiten die mogelijk effectiever zijn?

Stap 3 - Onderzoeksopzet maken

In deze fase kijk je hoe je de aannames uit stap 2 kunt onderzoeken en of de activiteiten wel tot de gewenste uitkomst leiden. Je formuleert een onderzoeksvraag met deelvragen die je middels een onderzoek gaat beantwoorden. Ook geef je aan hoe je onderzoek gaat uitvoeren: interviews, enquête(s), bronnenonderzoek, data-analyses etc. Op welke bestaande bronnen baseer je je? Welk aanvullend, nieuw onderzoek moet er gedaan worden? Welke onderzoeksmethoden gebruik je?

Stap 4 - Onderzoek uitvoeren

In stap 4 voer je het onderzoek uit. Je neemt interviews af, zet enquêtes uit, verzamelt data en andere bronnen.

Stap 5 - Conclusies trekken en eventueel de Theory of Change aanpassen

Na het verzamelen van de onderzoeksresultaten is het tijd om een analyse te maken en conclusies te trekken over de aannames uit stap 2. Dit is het moment om eventueel aanpassingen door te voeren in de activiteiten. Hierna start de cyclus opnieuw.

Governance code cultuur

Landschap Erfgoed Utrecht onderschrijft de uitgangspunten van de Governance Code Cultuur (2019). De principes van de Governance Code Cultuur zijn:

Waarde scheppen voor en in de samenleving

1 - De organisatie realiseert haar maatschappelijke doelstelling door culturele waarde te creëren, over te dragen en/of te bewaren.

2 - De organisatie past de principes van de Governance Code Cultuur toe en licht toe hoe zij dat heeft gedaan ('pas toe én leg uit'). De organisatie volgt de aanbevelingen op en wijkt daar alleen gemotiveerd van af ('pas toe óf leg uit').

Integer en rolbewust handelen

3 - Bestuurders en toezichthouders zijn onafhankelijk en handelen integer. Zij zijn alert op belangenverstrengeling, vermijden ongewenste belangenverstrengeling en gaan op een transparante en zorgvuldige wijze om met tegenstrijdige belangen.

4 - Bestuurders en toezichthouders zijn zich bewust van hun eigen rol en de onderlinge verdeling van taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden en handelen daarnaar.

Zorgvuldig besturen

5 - Het bestuur is verantwoordelijk voor de algemene en dagelijkse leiding, het functioneren en de resultaten van de organisatie.

6 - Het bestuur gaat zorgvuldig en verantwoord om met de mensen en de middelen van de organisatie.

Goed toezicht uitoefenen

7 - De raad van toezicht voert zijn toezichthoudende, adviserende en werkgeversrol op een professionele en onafhankelijke wijze uit.

8 - De raad van toezicht is verantwoordelijk voor zijn samenstelling en waarborgt daarbij deskundigheid, diversiteit en onafhankelijkheid.

BIJLAGE 4

Code Diversiteit & Inclusie

Landschap Erfgoed Utrecht onderschrijft de code diversiteit en inclusie. Diversiteit en inclusie zijn cruciaal voor het bevorderen van een rechtvaardige en gelijke samenleving en dragen bij aan innovatie en creativiteit. We richten ons op vier pijlers: ons (werk)programma, onze partners, ons personeel en ons publiek.

Door diversiteit en inclusie langs deze verschillende lijnen te integreren in ons werk, streven we naar een inclusieve en rechtvaardige organisatie. Dit beleid wordt regelmatig geëvalueerd en aangepast om onze doelen en verplichtingen op het gebied van diversiteit en inclusie te waarborgen.

Programma

De code diversiteit en inclusie wordt in de nieuwe beleidsperiode op verschillende manieren verankerd in onze organisatie.

- We breiden onze (erfgoed)netwerken uit door actief samen te werken met organisaties en groepen die traditioneel ondervertegenwoordigd zijn in onze sector.
- Bij de organisatie van bijvoorbeeld netwerkbijeenkomsten en ontwikkeling van nieuwe projecten zorgen we ervoor dat diverse perspectieven en behoeften worden meegenomen. Dit betekent bijvoorbeeld het vanuit participatie betrekken van verschillende doelgroepen.
- Als lerende organisatie zullen we regelmatig onze projecten evalueren op diversiteit en inclusie, en resultaten monitoren om verbeterpunten te identificeren en door te voeren.

Partners

- In onze samenwerking met partners geven we de voorkeur aan partners die actief werken aan inclusieve praktijken en die onze waarden van diversiteit en inclusie delen.
- We ontwikkelen gezamenlijke initiatieven met partners om diversiteit en inclusie te bevorderen. Dit kan variëren van gezamenlijke evenementen tot specifieke publieksacties ter vergroting van de diversiteit en toegankelijkheid.
- Met onze provinciale partners kunnen we diversiteit en inclusie op de agenda zetten om ervaringen te delen en hiervan te leren.

Personeel

- Medewerkers krijgen training in diversiteit en inclusie, specifiek gericht op hoe de principes van diversiteit en inclusie toe te passen binnen hun dagelijkse werkzaamheden en projectontwikkeling.
- We passen onze wervingsprocessen aan om barrières te verminderen en een breder scala aan kandidaten aan te trekken. Dit omvat bijvoorbeeld anoniem solliciteren, gerichte wervingscampagnes en samenwerking met diverse netwerken.
- Nieuwe medewerkers worden meegenomen in onze werkwijze op het gebied van diversiteit en inclusie. Dit doen we door opname van dit onderwerp in ons nieuw op te zetten curriculum.
- We bevorderen een cultuur waarin iedereen zichzelf kan zijn en zich gezien, gewaardeerd en gerespecteerd voelt. Dit doen we door middel van training en/of bewustwordingscampagnes en het stimuleren van inclusieve samenwerking.
- We beleggen het onderwerp diversiteit en inclusie bij één persoon in de organisatie, die als taak krijgt

de gehele organisatie scherp te houden op de naleving van de code diversiteit en inclusie en de hier genoemde punten.

- We vragen onze raad van toezicht om ons scherp te houden op onze voortgang van onze doelen op het gebied van diversiteit en inclusie.

Publiek

- Voor onze verhalen (in brede zin) op het Verhaal van Utrecht maken we een kader waarlangs de verhalen getoetst worden. Op deze manier zorgen we ervoor dat meer perspectieven (bijvoorbeeld thema's, tijdvakken, regio's) belicht worden en een breder publiek zich voelt aangesproken.
- Onze communicatie-uitingen worden zo ontworpen dat ze inclusief en toegankelijk zijn. We gebruiken diverse kanalen en stemmen onze boodschap af op verschillende doelgroepen.
- We zorgen ervoor dat onze evenementen, programma's en ondersteuningsdiensten fysiek en digitaal toegankelijk zijn voor mensen met verschillende behoeften, waaronder mensen met een beperking.
- We stellen onze publiek in staat om feedback te geven over onze diversiteit en inclusie praktijken. Dit helpt ons te begrijpen waar verbeteringen nodig zijn en om aanpassingen te maken.

Duurzaamheid

- Landschap Erfgoed Utrecht wil maatschappelijk verantwoord ondernemen. Dat wil zeggen dat we zijn gericht op economische prestaties (profit), met respect voor de sociale kant (people), binnen de ecologische randvoorwaarden (planet). Met deze gedachte sluiten we aan op de behoeften van het heden “zonder het vermogen van toekomstige generaties om in hun eigen behoeften te voorzien in gevaar te brengen”. Het meest relevant in ons werk zijn momenteel de volgende aspecten van duurzaamheid:
- Schone technologie stimuleren en mogelijk maken en negatieve klimaat- en milieueffecten voorkomen: denk aan zonnepanelen, windmolens, water- en milieuaspecten en dergelijke in onze advisering over het ‘gebruik’ van landschap en erfgoed.
- Bewoners stimuleren om een bijdrage te leveren aan het Utrechtse landschap en erfgoed: wij hebben vacatures voor en ondersteunen vele vormen van vrijwilligerswerk, we maken bewonersparticipatie mogelijk en we zetten het project Baanbrekend Landschap op voor mensen met afstand tot de arbeidsmarkt.
- Duurzame producten maken: de mogelijkheden van de continuïteit van (bestaande) producten wegen we telkens af tegen het ontwikkelen van nieuwe of eenmalige producten.
- Duurzame arbeidsrelaties aangaan: we zijn zuinig op de deskundigheid in de organisatie, we werken aan de continuïteit van beleid en onze netwerken, met kennis van de historie van de organisatie en haar producten. Dat betekent dat we graag langjarig investeren in mensen, in plaats van met veel tijdelijke krachten of ZZP'ers te werken.
- Samenwerken in huisvesting met de Oostbroekorganisaties: we delen waar mogelijk vergaderruimtes, schoonmaak, beveiliging etcetera.
- Bijdragen aan hergebruik of alternatief gebruik: denk aan het aanbieden snoeihout voor biomassa, hergebruik van verpakkingsmaterialen en recycling van afval.
- Zuinig energiegebruik: op kantoor de verwarming laag en lichten uit bij afwezigheid, seizoensluiting van ons kantoor, medewerkers zo veel mogelijk op de fiets of met OV, voor werkbezoeken de (zuinige) bedrijfsauto's gebruiken, energiezuinige kantoorvoorzieningen, spaarlampen en apparaten uit bij afwezigheid.
- Geen verspilling: papiergebruik en drukwerk beperken, meer digitaliseren, kantoorspullen en -meubilair niet eerder vervangen dan wanneer het kapot is.
- Duurzame producten gebruiken: FSC-hout, inkoop milieuvriendelijke producten (voedsel, papier etc.), beperken global footprint, geen gebruik van roundup bij groenbeheer.
- Duurzaam bankieren: onze bank is de Triodos Bank.

Fair Practice Code

Landschap Erfgoed Utrecht onderschrijft de vijf principes van de Fair Practice Code:

Solidariteit

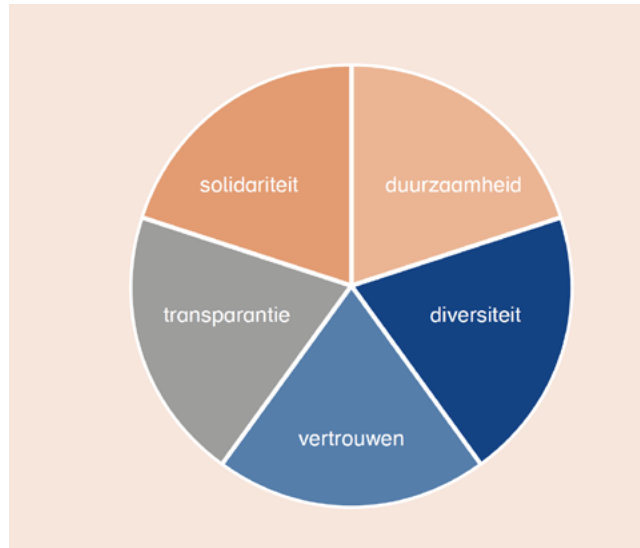
De noodzaak van een gemeenschappelijk belang en afhankelijkheid wordt zowel binnen de keten van creatie, productie, distributie en exploitatie in de sector zelf, als in de samenleving als geheel erkend. Dit betekent dat het vanzelfsprekend is om de belangen van anderen te verdedigen en elkaar verder te helpen, collectieve (auteursrecht)afspraken na te streven en het belang van collectieve verantwoordelijkheid voor eerlijke betaling te erkennen en waar te maken.

Diversiteit

De culturele en creatieve sector wil inclusief zijn. Hij moet meer ruimte en kansen bieden en is gebaat bij een betere afspiegeling van de samenleving in alle organisatiegebieden en -niveaus. Het gaat hierbij niet alleen over culturele of etnische achtergrond, maar ook over gender, seksuele geaardheid, leeftijd, kennis en vaardigheden en sociaaleconomische achtergrond.

Vertrouwen

Anders dan in veel andere sectoren in de samenleving is het in de culturele en creatieve sector – net als bijvoorbeeld in de wetenschap – moeilijk om inspanning, talent en arbeid direct te relateren aan kwaliteit en aan kwantitatieve ‘output’ met een meetbaar rendement. In plaats van afrekenen op

‘output’ is vertrouwen in ‘outcome’, toewijding, kwaliteit en intentie een noodzakelijke waarde en voorwaarde voor succes.

Transparantie

Een voorwaarde voor vertrouwen en inzicht in elkaars belangen en mogelijkheden, is een zekere mate van openheid in beleid en bedrijfsvoering. Een transparante markt - die voor een deel wordt gefinancierd door maatschappelijke opdrachtgevers zoals fondsen en overheden - bevordert vertrouwen, eigenaarschap en biedt strategische en praktische kansen voor samenwerking.

Duurzaamheid

Om het hoge niveau en het potentieel van de culturele en creatieve sector te behouden en te stimuleren, moeten creatieve professionals in hun beroepspraktijk niet worden ontmoedigd. Dit kan door middel van toekomstgericht beleid dat inzet op groei en ontwikkeling van menselijk kapitaal. Tevens door investeringen in kwaliteit van werken door scholing, HR-beleid en afspraken over verzekering en pensioenen om de potentie en motivatie alle werkenden in de sector op de lange termijn te borgen. Het gaat om erkenning van de immateriële waarde van kunstenaars en creatieven voor de duurzame en creatieve kennissamenleving die we willen zijn.

Bronnen

Aanpak biodiversiteit in stad en dorp (2019).

Beleidsregel van Gedeputeerde Staten van de provincie Utrecht van 25 juni 2024 (UTSP-1946092085-15) houdende regels over de verstrekking van exploitatiesubsidies (Beleidsregel exploitatiesubsidies), <https://lokaleregelgeving.overheid.nl/CVDR721915/1>

Beleidsuitwerking Natuur en Samenleving 2025-2028, Beleidskader voor meerjarenafspraken met Utrechts Landschap, Landschap Erfgoed Utrecht, IVN Utrecht en stichting Nationaal Park Utrechtse Heuvelrug, Provincie Utrecht (2024)

Coalitieakkoord 2023-2027, Aan de slag voor Utrecht. Voor een duurzame, gezonde, groene en ondernemende provincie (2023)

Iedereen geeft om mooi (meerjarenbeleidsplan 2021 - 2024), Landschap Erfgoed Utrecht (2020)

Kadernota 2025-2028, Provincie Utrecht (2023)

Landbouwvisie 2018, landbouw met perspectief, provincie Utrecht (UPDATE)

Natuurvisie provincie Utrecht. Een plus op Natuurbeleid 2.0, Provincie Utrecht (2016)

Natuurvisie Utrecht 2050, Utrechtse Oostbroekorganisaties (2023)

Notitie Maatschappelijke betrokkenheid in Natuurbeleid 2.0 en rol van partnerinstellingen, provincie Utrecht (2015)

Omgevingsvisie provincie Utrecht, Provincie Utrecht (2021)

Realisatiestrategie Natuurvisie, Provincie Utrecht (2017)

Resultaten Klompenpaden 2023, Landschap Erfgoed Utrecht/Stichting Landschapsbeheer Gelderland, De Bilt/Rozendaal (2024)

Resultaten Vrijwilligerswerk 2023, Landschap Erfgoed Utrecht, De Bilt (2024)

Verbindende cultuur en inspirerend erfgoed: toekomstbestendig en voor iedereen, het Ontwerp Omgevingswetprogramma Cultuur en Erfgoed 2025-2028

Wegwijzer voor de toekomst. Provinciebrede conclusies van het onderzoek naar het erfgoedbeleid bij de Utrechtse gemeenten. Monitor Erfgoedbeleid Utrechtse Gemeenten,

Zelfanalyse Landschap Erfgoed Utrecht 2023, Landschap Erfgoed Utrecht, De Bilt (2023)

Colofon

Uitgave

Landschap Erfgoed Utrecht
www.landschaperfgoedutrecht.nl

Eindredactie: Gert Hindriks

Redactie: Anton Cruysheer, Hein Pasman,
Tamara Becker en Dorien Wijstma.

Ontwerp: [Subsoda](#)

De Bilt, 1 oktober 2024.

